

HJEMSTAVNSLÆRE I KØBENHAVNSKE KOMMUNESKOLER.

Foredrag ved Dansk historisk Fællesforenings Aarsmøde
i København 1935. Af *Alfred Jeppesen*.

Naar Bestyrelsen for Dansk historisk Fællesforening har vist mig den Ære at indbyde mig som Taler her i Eftermiddag, saa maa jeg allerførst sige, at jeg har haft mine Betæneligheder og ment, at Emnet maaske ikke var interessant nok. Men jeg siger Tak for den Tillid, der er vist mig, naar man alligevel har anmodet mig om at tale om Hjemstavnslære i de københavnske Kommuneskoler.

Det Undervisningsstof, jeg i den Forbindelse gerne nøjere vil pege paa, danner kun et lille Felt indenfor en meget rig og vidtstrakt Arbejdsmark. Hjemstavnsundervisningen er jo nemlig udgaet fra den omfattende Bevægelse, der hedder Hjemstavnsforskningen, en Bevægelse, der har haft Evne til at beskæftige saa mange Sind, fordi den inden for sine Rammer har kunnet rumme baade Videnskabsmanden, den historisk trænede Forsker, og den almindelige Lægmand, der ønsker at opleve Historien i Glimt og som Anskuelse gennem synlige og haandgribelige Minder.

Med Hjemstavns Særpræg som det naturlige Grundlag for Undersøgelserne har man søgt frem ad mange forskellige Veje; men jeg skal ikke her nævne den lange Række af Foreninger, Institutioner og Sammenslutninger, der hver for sig søger Museers, Arkivers og Bibliotekers Bistand for at kunne løse deres specielle Opgaver.

Hele denne Kulturbevægelse med Hjemstedet som det samlende Midtpunkt er ikke opstaaet for at give Lokalpatriotismen Betingelser for en Udvikling, der peger hen imod Snæversind og Kortsyn eller for at understøtte en gold Følelse af Selvtilfredshed. Bevægelsen vil bane Vej fra det lokale til det nationale, fra det særprægede til det mere almenmenneskelige. Og det forekommer mig, at den værdifulde Kerne i al Hjemstavnsforskning saaledes bliver en Stræben efter at naa til Erkendelse af egne Kaar forenet

med Trang til at ogsaa at forstaa Folk, der lever under helt andre Livsformer. De, der tænker saadan, hævder overfor de mere kosmopolitisk indstillede — og med megen Ret synes jeg — at selv om Hjemstavnen er stærkt begrænset i Omfang, saa er den saa meget desto dybere i Indhold.

Der er ingen Tvivl om, at der paa mange Omraader kan spores en Tendens i Tiden, der værdsætter Hjemfølelsen mere bevidst end tidligere. Det giver sig Udslag lige ned til det moderne Foreningsliv. Hjemkære Jyder herovre i den københavnske Udlændighed hygger sig om jydsk Almuekost og jydsk Digtning. Fynboer, Langelændere, Bornholmere, Erøboere o. s. v. her i Byen samles om det fra Fædrene nedarvede, og de genopfrisker Slægtens Minder i Tidsskrifter af historisk-topografisk Indhold. I denne Sammenhæng maa jeg have Lov til et Øjeblik at standse ved de historiske Samfund, der lader afholde Hjemstavnskursus og udgiver Aarbøger med stedkendte Mænds og Kvinders Bidrag. Og idet jeg nærmer mig Skolens Opgaver, er det rimeligt at minde om, at ikke mindst for den opvoksende Slægt har den Art Læsning, som disse Skildringer byder, sin meget store Betydning. Mange opvakte Drengene og Pigerne har ved at tilegne sig de lettere skrevne Beretninger i disse Aarbøger faaet en Viden og en Paa-virkning, der bandt dem med stærke Baand til deres Barn-domsegn.

Lærerne ude omkring i Sognene har tit været imellem dem, der var Føregangsmænd, naar det drejede sig om Undersøgelser og Beskrivelser af Egnens Fortidsminder, og deres Beskæftigelse med disse Ting vil ikke kunne undgaa at sætte Spor i deres Undervisning. Mange Lærere har her som en selvfølgelig Ting røgtet et Hvert af Værdi — ikke mindst igennem Aftenskoleundervisningen for de unge.

Fra min Barndom i Vestjylland mindes jeg Skoler — ofte i afsides Hedeegne — hvor det var en Selvfølge, at man i Historie-timen drøftede Omgivelserne, saadan som de laa lige for Børnernes Øjne: Herregaarde og Kirker, Voldsteder og Ruiner, Tingpladser og Gravhøje o. s. v. Ja, selv de gamle, i pædagogisk Henseende maaske ikke alt for godt funderede Vinterlærere var ikke

helt at foragte, netop paa dette Omraade, hvor de — uden nærmere at filosofere over Fagets Natur og Metodik — underviste deres Elever i Hjemstavnslære.

Men nu den moderne Skole! Hvordan ser Skolen af i Dag paa en saadan Opgave? Den er vel saa psykologisk indstillet, at den gennem sin Undervisningsform og Arbejdsmaade, der jo søger at lægge alt til Rette efter Barnets Tarv, ogsaa imødekommer en Trang, der spores hos det aandeligt sunde Barn til at faa Oplysning om noget af det, der ligger uden for Hjemmets Tærskel?

Hvis vi tænker paa den københavnske Kommuneskole og ser efter paa Timeplanen — ja, saa opdager vi, at der eksisterer et Fag, der ganske rigtigt hedder Hjemstavnslære, og alt synes altsaa at være saare godt. Men ser vi nærmere efter, saa opdager vi, at saadan som Ordet bruges i Undervisningsplanen, betyder det ene og alene den forberedende Geografi- og Zoologiundervisning og praktiseres kun i de nederste Klasser mellem de alleryngste Børn. Men der er egentlig ingen som helst Grund til, at Hjemstavnslæren standser ved Smaa børnene, den bør tværtimod efter manges Mening tages op igen i vore øverste Folkeskoleklasser, i 6., 7. og 8. Klasserne, hvor Eleverne er 12, 13 og 14 Aar gamle; men den bør tages op med andre Midler og stræbende mod andre Maal.

I Erkendelse af de øverste Klassetrins meget vanskelige Stilling har den nye Læseplan for Københavns Kommuneskoler anvist nye Veje og meget nyt Undervisningsstof og peget paa en Række nye Opgaver — alt sammen en udmærket Hjælp til at give de sidste Aars afsluttende Undervisning en Fornyelse og en Friskhed, som nok kan tiltrænges.

Folk, der staar midt i det daglige Skolearbejde og kender enhver Detalje i det, de ved, at Børnene i den Alder trænger til at komme ind under lidt ændrede Arbejdsformer og har godt af at blive ført ind paa Emner, der ikke før har været Lejlighed til at behandle. Det er ikke uden Grund, at man har talt om, at de var ved at være skoletrætte og ikke saa nemme at interessere og have med at gøre som tidligere. Det er kun faa Dage siden, at jeg saa en kendt Skolemand udtale: »Enhver, der har undervist disse

Børn, ved, at der her foreligger et Problem«. Der har været mange Planer og Forslag fremme for at give de sidste Aars Undervisning større Værdi og større Tiltrækning for Børnene, og uden paa nogen Maade at mene at have fundet de vises Sten, vil jeg nævne Hjemstavnhistorien som et Omraade, hvis Opdyrkning til Skolebrug maaske kan yde et Bidrag til Løsning af Spørgsmaalet.

I de senere Aar er der kommet en Række historiske Lærebøger og Læsestykker, som har været de Historielærere, der ønskede at give Kulturhistorien en mere fremtrædende Plads, til uvurderlig Hjælp. Den lille Oversigtsbog, den tørre Lærebog og den ganske kortfattede Ledetraad gennem Historien er vist nok opgivet de allerfleste Steder og er blevet afløst af Læsestykker, som Lærer og Elever taler om og bearbejder, men som ikke er et Huskestof, der møjsommeligt bankes ind i Hjernen. Mange af disse kulturhistoriske Læsestykker er fortalt saadan, at Børnene gerne læser dem og ser paa de Billeder, der er knyttet til dem.

Naar jeg har arbejdet med den Slags Undervisningsstof, har jeg lagt Mærke til, at hver Gang vi mødte historiske Begivenheder, der knyttede sig til København, blev Børnenes Interesse skærpet. Saa snart de kendte Steder blev nævnet — Christiansborg, Gl. Torv, Højbroplads, Frederiksberg Allé eller hvad det nu kunde være — øgedes deres Opmærksomhed. Nogle af dem havde ved en eller anden Lejlighed staaet paa disse Steder og kendte Omgivelserne. Historien blev pludselig knyttet til deres egen Verden, til deres egen Færden.

Og jeg gjorde snart endnu en Erfaring, den nemlig, at jo nærmere den historiske Fortælling kunde komme det Sted, hvor de daglig færdedes, legede og løb Ærinder, jo mere spidsede de Ører, og jo tiere kom de frem med Spørgsmaal — maaske ikke lige med det samme, men senere, naar de fik tænkt lidt over, at de paa en vis Maade ogsaa levede paa historisk Grund, som det hedder paa de voksnes Sprog.

Hvis man kan fortælle Bybørnene, og i dette Tilfælde Hovedstadsbørnene, deres Kvarters Historie, kan man være nogenlunde sikker paa, at de nok skal høre efter — ogsaa de ikke særlig bogligt begavede, og hvis man nu som Lærer er blevet interes-

seret i dette særlige Undervisningsstof, men synes, at man alligevel ikke kan overkomme at lægge noget større Arbejde deri, saa kan man dog maaske som en Begyndelse udvide og i særlig Grad levendegøre de Afsnit, der inden for den almindelige Danmarks-historie beskæftiger sig med Københavns Fortid.

En saadan stærkere Fremhæven af disse Episoder vil blive som Hvilepunkter paa den historiske Vandring fremefter. Det vil blive en Art Hjemstavnslære gemt som en Kerne i Omtalen af hele Landets Historie. Hvis Læreren faar Lyst til at gaa videre, ja, saa kan man tænke sig, at Byens Fortidsliv bliver draget saa stærkt og afgjort i Forgrunden, at han derfra leder Traadene ud til andre Egne og til andre Kulturskildringer, idet han følger den gyldne pædagogiske Regel: fra det nære til det fjerne.

Men er der nu i det hele taget nogen videre Grund til at bruge en Del af den kostbare Skoletid til Orientering i den By, hvor Børnene vokser op?

Jeg tror det, og jeg skal straks komme tilbage til Spørgsmaalet; men forinden vil jeg gerne gøre et lille Svinkeærinde og indskyde, at jeg for nogen Tid siden traf over et engelsk Tidsskrift, og deri stod omtalt, at Londons Skolemyndigheder havde udarbejdet en Beretning, hvoraf det fremgik, at langt den overvejende Del af Skolebørnene svævede i den dybeste Uvidenhed — som der stod — om den By, hvori de levede. Derefter fulgte en Del grelle Eksempler paa, hvor kvarterbundne — virkelig stavnsbundne — de var. Naturligvis lurer der i den enorme Færdsel saa mange Farer paa Børnene, at det slet ikke gaar an at lade dem færdes paa egen Haand. Artiklen gav Meddelelse om en Forening, der var blevet stiftet, og som havde til Formaal at støtte de Lærere i Folkeskolen, der ønskede at føre deres Elever ud paa Ture, saa de fik Lejlighed til at se andet end Husrækkerne i deres egen allersnævreste Bydel. Til Slut fik man den lidt ondsksfulde Oplysning, at de, der bedst kendte London — dens Seværdigheder og dens Historie — var Udlændinge, der var bosiddende i Byen.

Men naar vi nu vender os fra Verdensbyen til vore hjemlige

Hovedstadsforhold — hvordan saa! Hvordan staar det til med Børnenes Kendskab til den By, de vokser op i!

Ja, jeg har prøvet at lade nogle Drengene og Piger i de ældste Folkeskoleklasser udfylde et lille Spørgeskema, der skulde give et Fingerpeg i Retning af, hvad de kender og ikke kender.

En Mængde Børn paa Vesterbro har aldrig sat deres Ben paa Christianshavn. Langt flere, end man tror, vil have meget svært ved at finde Kongens Nytorv — for slet ikke at tale om det kongelige Teater. Østerbro er tit et noget mystisk Begreb, en taaget Provins for Vesterbrobørn — naar lige undtages Langelinie. Rundetaarn »staar i Bogen« med Billede og det hele; men at det ogsaa staar paa Købmagergade, ved mange i 6. Klasse ikke. Ikke engang Konfirmanderne besøger nu længere Chr. d. 4.s Stjerneborg — de tager til Flyvepladsen i Stedet for.

Hvis man nu forudsætter, at en københavnsk Lærer gennem sine Erfaringer og Smaaoplevelser med Børnene er naaet til, at han kunde ønske at give dem en Del Byhistorie — hvordan er han saa stillet?

Ja, jeg tror, at han ret hurtigt vil faa en Fornemmelse af, at Opgaven er dobbelt. Det mangeartede og vidt forgrenede Stof, han kommer til at arbejde med, maa til Undervisningsbrug ligesom ordnes i to Skuffer.

For det første vil han ønske at give Børnene en nogenlunde sammenhængende Fremstilling af Københavns Historie, saa de følger Byen, fra den dukkede op som Stenalderboplads og Bondeby til 1935's Handels- og Fabrikscentrum.

Fra bindstærke Værker som Traps »Danmark«, Daniel Bruuns »Danmarks Land og Folk«, fra O. Nielsens, Carl Bruuns og Liisbergs udførlige Bøger om København kan man hente en Rigdom af Stof; men man kommer ikke uden om, at det er et ret besværligt, selv om det samtidigt er et interessant Arbejde at uddrage, ordne og omforme Emnerne, saa de bliver forstaaelige og levende indenfor et Klasseværelses Vægge. Indtil nu er der kun gjort faa Forsøg paa at lægge Københavns Historie til Rette for vore Elever. Her er Viceskoledirektør Holger Rützebech gaaet i Spidsen med sin Bog: »Absalons By«. Her træffer man den rette For-

tælleform, der synes saa let, naar Ordene først staaer der, men koster de allerfleste Skolebogsforfattere megen agtpaaagivende Flid. Da Bogen udkom for en 25 Aar siden, oplyste Forfatteren i sin Fortale, at han her nedskrev Københavns Historie, som han fortalte den for Drengene i Skolen, og som han vidste, de kunde lide at høre den; men han pegede ogsaa i denne Sammenhæng paa, hvor vanskeligt det er at give et passende Udvalg af det overvældende rige Stof.

Hvis Læreren har givet sine Elever et Indblik i Byens Historie — maaske plukket enkelte Afsnit ud og arbejdet med dem gennem flere Timer — saa vil han ganske sikkert en skønne Dag forsøge at gaa et Skridt videre og rykke endnu tættere ind paa Opgaven. Han vil give Børnene større Viden om den Plet, hvor de lever. Han vil give dem Detaljeoplysninger om det nære og det kendte, der spiller med ind i deres daglige Færden. Vi er hermed naaet til den anden Skuffe, som jeg talte om før, til den anden Side af Københavns Historie i Undervisningens Tjeneste, nemlig Kvarterbeskrivelserne.

Og hvilke Hjælpemidler staaer der saa her til Lærerens Raadighed?

Ja, først og fremmest en lang, lang Række Bøger og Skrifter, der uddyber de enkelte Bykvarterers Udvikling og Historie. Det er umuligt at nævne Forfatternavne og Bogtitler, saadan en Vrimmel er der, og baade de københavnske Bibliotekarer og Boghandlere kan tale med om, hvordan Folks Interesse for den Slags Læsning er i stadig Stigen.

I lang Tid savnede man ved den hjemstavnsprægede Undervisning gode topografiske Kort over Byen; men for et Par Aar siden udkom et Atlas med henimod en Snes Hjemstavnskort over København; de var udarbejdet af Geodætisk Institut i nøje Samarbejde med et pædagogisk Udvalg, der for øvrigt ogsaa sørgede for nye Kort til de sønderjydske Skoler. Til Københavns-Atlasset hører nogle stærkt simplificerede, løse Omridskort over Byens Kvarterer. De er tænkt som Arbejdskort for Børnene, saadan at de paa dem indtegner de historiske og geografiske, topografiske og naturhistoriske Enkeltheder i den Bydel, som Klas-

sen arbejder med. Disse Kort kan saa senere indfattes i Børnenes Arbejdsbøger.

Gennem disse Kort er vi paa det Omraade kommet nogenlunde paa Højde med vore Nabolande, hvor Undervisning i Hjemstavns Historie drives i ret stor Udstrækning. I Sverige er der udsendt en Mangfoldighed meget billige Hjemstavnskort baade til Brug for de enkelte Elever og for Klassen i sin Helhed. I Norge er der udkommet Fylkeskort til Hjemstedlære, og i vort sydlige Naboland, Prøjsen, forholder det sig saadan, at hver eneste Skole Landet over skal være forsynet med fortrinlige Hjemstavnskort. Paa Skolemuseet i Frederiksberg Allé — eller »Statens pædagogiske Studiesamling« som det nu officielt hedder — kan man se en Del Prøver paa Kort fra vore Nabolande.

Foruden Fortælling, Bøger og Billeder fra forskellige Værker kan Undervisningen i høj Grad støttes af Lysbilleder. De skal helst vises paa en særlig præpareret Skærm, en Daglysskærm, som den kaldes, saa man er fri for alt Besvær med at blænde Vinduerne af. De kommer og de forsvinder, naar man ønsker det, og de kan paa den Maade passes ganske nøjagtigt ind i det Emne, der behandles i Timen. Der foreligger nogle let tilgængelige Serier med Tekst f. Eks. af Knud Bokkenheuser og Museumsinspektør Aksel Jensen. I kronologisk Orden giver de udmærkede Illustrationer til Københavns Historie.

Det, der først og fremmest fanger Børnenes Interesse, er Billeder fra deres eget Bykvarter. De kan jo nok af og til være noget vanskelige at fremskaffe, navnlig for Skoler langt ude paa »Broerne«. Men med nogen Sporsans lader de sig nu alligevel nok opdrive. Grosserer Zachariaes statelige Billedværk »Før og Nu« er en sand Guldgrube at søge til, og hvis man først kommer i Gang, vil det vise sig, at det slet ikke er saa svært at faa fat paa Billeder, selv fra Yderdistrikterne. Da jeg i sin Tid begyndte Hjemstavnsundervisning paa en Skole langt ude paa Vesterbro, havde jeg egentlig ikke megen Tro til, at min Billedsamling vilde forøges særligt; men i Aarenes Løb er der stadig dukket nyt Illustrationsmateriale op. Ikke mindst ved Børnenes Hjælp. De kommer med Fotografier og Billeder hjemmefra og

skal hilse og spørge fra Forældrene, om det var noget for Skolen, og Bedsteforældrene kiger deres Gemmer efter og giver af et glad Hjerte — maaske en lille Smule rørt over, at de unges Tanker bliver beskæftiget med Ting fra deres egen Ungdomstid.

Gennem Lysbilleder kan man give Børnene Begreb om deres Bydels Forvandling fra aabent Land og Provinshygge til moderne Storstad, eller man kan gennem en anden Serie f. Eks. tage dem med paa en Spadseretur igennem København paa Frederik den Sjettes Tid og orientere dem i deres Fødeby, som den saa ud netop for 100 Aar siden, i deres Oldeforældres Dage.

Vi begynder paa Valby Bakke, beder i den gamle Kro Sorte Hest, aflægger Besøg paa Bakkehuset, kiger indenfor hos Vesterbros »Kunstmagere« i deres Gøglerboder, blander os mellem Markedsgæsterne paa Trommesalen, passerer Bøndernes Vogne ved Acciseboden, smutter indenfor i Carstensens Tivoli og kommer over Halmtorvet — en Del af den nuværende Raadhusplads — og naar inden for Voldene, hvor vi gaar Tur i Filosofgangen.

Saa gaar det Byen rundt ad Kærlighedsstien til Nørrebros Assistens Kirkegaard og til Nyboders Rækkehuse, vi færdes i Gammel-Københavns krogede Gader, aflægger Besøg ved Hovedvagten, ser Borgervæbningen træde an, gaar i Høkerloge i Det kgl. Teater, overværer en Fødselsdagsfest i Gældsfængselet, kører med »Kaffemølle« til Skoven, gæster Klubberne og er Deltager ved Pjaltens Brand. — Gennem Billeder og Tekst prøver man — saa vidt gørigt — at mane det gamle København frem og knytte det svundne til det nutidige.

Foruden de Hjælpemidler i Hjemstavns-lære, som jeg allerede har nævnt, findes endnu et — og et ganske udmærket — nemlig Museumsbesøg. Det skal være forberedte Besøg, hvor hele Klassen eller de enkelte Elever ved, hvad det er, de skal opsøge, saa en vis Spænding bliver udløst igennem Synet af de Ting, som Læreren eller Bogen har omtalt. I denne Forbindelse vil jeg gerne have Lov til først og fremmest at nævne Københavns By-museum paa Raadhuset. Museets Direktør, Hr. Magister Axel Jensen, har lige fra første Færd vist Tanken om en nærmere

Forbindelse mellem Skolerne og Bymuseet sin Sympati og virket for et Samarbejde.

En Gennemgang af Museets Sale er som en Vandring gennem Byens Historie, og med den kulturhistoriske Videnskab som Basis er alt ordnet saa klart og overskueligt, at Eleverne snart vil finde sig til Rette i de smukke Omgivelser. Ved Siden af den rent historiske Viden, som Samlingen kan give dem, vil de ogsaa modtage mange Skønhedsindtryk, ikke mindst ved at betragte de Malerier, der dækker Væggene. Gang paa Gang har hele Klasser, mindre Grupper eller enkelte Elever besøgt Museet, og i Tilgift er de tit blevet fulgt op i Raadhustaarnet, saa de kunde se Byen af i Dag. For første Gang gaar det her op for mange af dem, hvor stor deres Hjemby er, og for mange af dem er det en Opdagelse, at København virkelig er i den Grad havomflydt, som det levende Billede dybt under deres Fødder viser.

Fra Museumsbesøg er det næste Skridt, at Børnene selv rykker i Marken eller altsaa rettere i dette Tilfælde: i Byen.

Navnlig Drengene er jo fødte Spejdere og Stifindere, og ogsaa denne Side af deres Natur kan Historieundervisningen tage til Indtægt, naar det sker paa en fornuftig Maade. De har megen Lyst til at gaa ud paa smaa Opdagelsesture. I nogle af de Klasser, jeg underviser, bliver der af og til givet nogle Opgaver, der gaar ud paa at finde særlig karakteristiske Steder, og de har som Fællesmotto: Kend København.

Det siger sig selv, at der aldrig maa lægges Pres paa Eleverne. Hvis de har Lyst og Tid og Lejlighed, gaar de i Gang med Spørgsmaalene, og hvis de ikke har, ja, saa føler de sig absolut ikke ringere af den Grund. Nogle besøger maaske en af de gamle, statelige Købmandsgaarde paa Christianshavn eller finder den sidste Levning af Christian den Fjerdes Rækkehus i Nyboder. Andre opdager, at Valbys allerførste Jernbanestation endnu ligger gemt mellem høje Huse, finder Minder om en Pestkirkegaard i det indre Kvarter eller opleder en særlig morsom Indskrift over en Gadedør. Opgaverne er jo mangfoldige; de kan varieres stærkt, og de kan maaske ogsaa hjælpe til at bringe et vist Samarbejde mellem de forskellige Fag, f. Eks. mellem Historie og

Geografi, Dansk, Tegning og Skrivning. Nogle af de store Børn gør sig megen Umage med de historiske Opgaver. De beskriver de Steder, de har besøgt, de vedlægger Tegninger og Fotografier og Avisudklip, og de meddeler Ting af mere privat Karakter. »Noget, som min Onkels Ven eller min Fætters Chef engang har fortalt« o. s. v.

Hver Klasse plejer desuden at have en fælles Mappe med Billeder og Artikler om københavnske Forhold, og gennem Avisudklip fra Dagbladene bliver Børnene holdt lidt à jour med Byens Udvikling og Forandringer. Udklippene samles i en Bog, der senere faar Plads paa Skolens Læsestue. Gennem dette Avisstof faar Børnene lidt at vide om Udgravninger og om Fund i dybe Jordlag, og enkelte af dem er paa Færde, naar gamle Ejendomme skal tømmes og rives ned for at give Plads for Færdsel eller Nybebyggelse.

Da Nationalmuseet blev bygget, havde jeg en 7. Folkeskoleklasse, der var meget ivrig til at besøge de gamle Huse i Stormgade og Vestervoldgade, lige inden de blev jævnet med Jorden. Jeg ved ikke rigtig, hvor meget de fik ud af deres Ekspeditioner, men en af Drengene hjembragte i hvert Fald et udmærket Fotografi af Statsminister Staunings Barndomshjem i Vestervoldgade. Det kunde maaske nok give en Kommuneskoledreng lidt at spekulere over og maaske være en Spore fremad.

Til det sidste store nordiske Skolemøde, der holdtes her i København for faa Aar siden, var der knyttet en meget omfattende Udstilling. Den viste, hvordan Børnene efterhaanden var naaet frem til mere selvstændigt Arbejde i næsten alle Fag. Den fastslog, at den danske Skole var blevet en Arbejdsskole i alleregentligste Forstand. En særlig Afdeling omfattede alt, hvad der knyttede sig til Hjemstavnsundervisning, og havde til Motto: Guldet ligger dig for din Fod. Med stort Besvær var der her fremstillet hele Landskabstyper i ægte Materiale; det var blevet bragt ind fra det aabne Land, saa man havde det hele »liggende for sin Fod«. I Grusgraven havde man Danmarks Tilblivelse, i Kæmpehøjen Begyndelsen til Landets Historie, i Klitten, Søen, Gærdet, Heden, Løvskoven og Naaleskoven saa man det skiftende danske

Landskab. Det var nu ude fra Provinsen; men ogsaa København havde sin lille specielle Udstilling, saa Byen fik Lejlighed til at fastslaa, at der ogsaa kan drives Hjemstavnslære paa Brostenene, selv om det ikke altid passer, hvad der staar i en Sang med et lidt satirisk Tilsnit: »O, du kære Hjemstavnslære, dig vil jeg prise i Sang til min Død«.

Det vilde være rimeligt, om adskillige Lærere i København mødte al Tale om Hjemstavnslære under de Former, som jeg her har søgt at skitsere, med det Spørgsmaal: Hvad siger Undervisningsplanen, der er udarbejdet af Skoledirektionen, og som vi alle sammen skal rette os efter?

Hvis man ser efter under Historie for de ældste Folkeskoleklasser, finder man intet om Hjemstavnslære, Ordet Hjemstavn-undervisning er slet ikke nævnet. Men det viser sig, at Planens Rammer er overordentlig vide, og Historielærerne har i Virkeligheden meget stort Albuerum. I Undervisningsplanens Vejledning staar der, at Lærerne bør fremdrage saadanne Sider af Stoffet, som ligger inden for Elevernes Forstaaelse og kalder paa deres Interesse. Og der hører ingen spidsfindig Fortolkningskunst til for at fastslaa, at selv om Læseplanen ikke ligefrem nævner Københavns Historie som Stof, der fortjener særlig Opmærksomhed, saa er hele Aanden i Vejledningen en saadan, at Læreren inden for rimelige og fornuftige Grænser udmærket godt vil kunne arbejde med Børnenes Hjemegn uden paa nogen Maade at komme i Strid med Undervisningsplanens Bestemmelser. Og saa i Mellemskolen er der saa megen Frihed i Emnevalg, at man kan behandle Hjemstedet, og der er intet i Vejen for, at man til Realeksamen kan opgive Københavns Historie.

Men nu kommer et helt andet Spørgsmaal: Hvad siger Folk af Faget, hvad mener de videnskabeligt-skolede og arbejdende Historikere om Forsøg paa en saadan Kursændring inden for det historiske Grundstof?

Af de Udtalelser, der er fremsat af anerkendte Historikere, skal jeg nøjes med at citere en enkelt, der siger saadan: »De yngre Børns Kendskab til Danmarks og Verdens Historie bygges bedst op med Hjemstavnslæren som Udgangspunkt. En køben-

havnsk Skoledreng kan lære omtrent hele Danmarks Historie ved en Gennemgang af sin By, og Landsbylæreren kan faa megen virkelig Historie ud af selve Sognet, Kirken, Gravhøjene og alle andre Minder fra Fortiden. Det er ganske sikkert den Vej, Reformen vil gaa, støttet til nye Lærebøger. Det historiske Stof er nu saa stort, at der maa gøres et andet Udvalg end tidligere.«

De historiske Lærebøger og historiske Læsestykker fra de senere Aar giver virkelig et noget andet Udvalg end tidligere, og det er jo højst rimeligt, at Krigshistorien i kommende Skolebøger vil blive trængt endnu stærkere tilbage, saa der bliver givet Plads for en bredere Fremstilling af Hjemstavns Kulturhistorie. Et saadant Synspunkt falder ogsaa sammen med de Retningslinier, som Kommissionen for Lærebøgers Revision anviser, idet den ønsker et Stof, der er præget af kulturhistorisk og fredsvendig Aand.

I den Betænkning, som Kommissionen udsendte for et Par Aar siden, anbefales i allerhøjeste Grad at udnytte det Iagttagelsesmateriale, der findes i Hjemstavnen, og at underkaste det historiske Stof, man ønsker at benytte, en indgaaende pædagogisk Bearbejdning, saa det bliver omsat til Billeder, Episoder, Fortællinger, Rejseskildringer o. s. v. — Et Sted staar der en Bemærkning, der lyder som lidt af et Hjertesuk: »Saavel Lærebøger som Folkeskolens Læseplaner viser en ejendommelig Lige-gyldighed over for Hjemstavnsstoffet. Næppe nogen af dem godkender det som Arbejdsmateriale i Folkeskolens højere Klasser, hvor det egentlig hører hjemme.« Og med Henblik paa, hvor vanskeligt det er at fremskaffe egnede Hjemstavnsbøger, hedder det videre: »Det maa indrømmes, at Fremskaffelsen af Hjemstavnsbøger, udarbejdet til Brug i Folkeskolen har sine Vanskeligheder, selv for større sammenhængende Omraader. Saadanne Bøger adskiller sig jo fra andre Skolebøger deri, at de som Regel kun kan bruges lokalt. Der er dog ingen Tvivl om, at Bogmaterialet Tid efter anden vil fremkomme, hvis Tanken først bliver accepteret og Sagen pædagogisk lagt til Rette. Det første, der maatte gøres, var at fremstille Mønsterskildringer af typiske Omraader: et Sogn paa Øerne, et Sogn i Vestjylland, en Købstad,

en københavnsk Bydel etc. Det vilde da sikkert vise sig, at Lærerstanden vilde vide at skaffe sig det specielle Stof, der er at finde i deres Egn, hvortil de mange Amtsarbejdsbøger, Traps Danmark, Monografier som den af Lærer Rasmus Mortensen om sit Sogn udgivne: »Fra Vejle Vestereg, Lindeballe Sogn«, vil være en særdeles god Hjælp.«

Jeg tror nok, man kan sige, at Tanken om Hjemstavnslærers Værdi virkelig er blevet accepteret af mange Lærere — maaske i højere Grad i Provinsen end i København, hvor vi hidtil har holdt os lidt forsigtigt tilbage.

Det er muligt, at de, der ynder de store Hovedlinjer, Udviklingen, Sammenhængen i det historiske Stof, vil fremkomme med den Kritik, at en Undervisning, som den her skitserede, bliver for løs og for spredt. Men det er jo absolut ikke Meningen at fylde saa nær alle Historietimer med udpræget Hjemstavnslære, men bare give den en rimelig Plads i Helheden. Og vi maa huske paa, hvordan og hvad Børn kan tage imod med rigest Udbytte. Vi maa prøve paa saa vidt muligt i vor Undervisning at skabe Billeder i Børnenes Bevidsthed, og, hvor det lader sig praktisere, at gøre Historiemeddelelsen til en Art Anskuelsesundervisning, som falder sammen med de unges Natur og Trang til Selvvirksomhed.

Børnene skal ikke opdrages til at være sødledne og sentimentale over for det, der svinder og allerede er forsvundet. Men enhver Historielærer vil prøve at skabe en sund og naturlig Pietetsfølelse hos de unge, og han haaber vel, at der i Elevernes Sind — eftersom de modnes — maa danne sig nogen Forstaaelse af og Føling med de Slægter, der skabte Historien for os.

Det er de Børn, der bliver undervist nu, der skal leve den kommende Tids Historie, og til Slut vil jeg gerne sige, at der i Hjemstavnslæren jo nok ligger et: Se dig tilbage! men der skulde ogsaa helst lyde et: Se fremad!

Vi bør saa vidt muligt føre Byens Historie op til Dags Dato, og fra den egentlige Historie glider vi saa umærkeligt over i Tdens Røre — i Samfundslæren.

Det har været et meget omtalt Problem — dette med Sam-

fundslære i Folkeskolens øverste Klasser. De fleste, der har rørt ved det, har vistnok brændt Fingrene lidt. Hvis man anlægger Samfundslære efter almindelig gængs Lærebogssystem, gaar det meste langt over Børnenes Forstand og har ikke noget Bud til dem. Men lader man først den graa Teori fare, kan man nok, synes jeg, paa flere Omraader og med Held trække den historiske Linje over i Nutidens Samfundsordning. Mange Spørgsmaal melder sig næsten som af sig selv, fordi Børnene vil have noget at vide om, hvad der nu om Stunder foregaar de forskellige Steder, de har hørt om. F. Eks. paa Christiansborg, paa Raadhuset. Hvem kan vi træffe der? Hvorfor kommer saa mange Mennesker der? og saadan videre!

Men her maa jeg vist standse, idet jeg haaber, at jeg har kunnet give Forsamlingen et lille Indblik i Hjemstavnsundervisningen her i København, i et Arbejde, der i al Beskedenhed er rettet mod det Maal at give Børnene historisk Viden og samtidig styrke deres Kærlighed til deres Hjemby.

STEDNAVNETEORIERNE I VILHELM MARSTRANDS BOG OM AABENRAA.

I Bogen om Aabenraa¹⁾ har Vilhelm Marstrand gjort et dristigt Forsøg paa at benytte Stednavnene som Kilder til vort Lands ældste Historie, og de Resultater, han kommer til, er unægtelig baade ny og overraskende. Ikke alene mener Forfatteren at kunne henføre en Række af vore vigtigste Navnegrupper til bestemte germanske og førgermanske Folkestammer, men Tiden for de enkelte Endelsers Opstaaen bestemmes med en Nøjagtighed, som man ikke hidtil har drømt om at opnaa.

Det er umuligt i en Anmeldelse at tage alle de Problemer op til Drøftelse, som Marstrand her har fremsat, og jeg skal derfor indskrænke mig til den Navnegruppe, han har behandlet mest udførligt, Stednavnene paa *-torp*.

¹⁾ Vilhelm Marstrand: Aabenraa. Kbh. 1933.